

Apostolische reis naar München, Altötting en Regensburg

Homilie

Neue Messe München

Zondag 10 september 2006

Dierbare broeders en zusters!

Om te beginnen wil ik u allemaal nogmaals hartelijk begroeten: het verheugt mij, zoals ik reeds gezegd heb, dat ik weer een keer bij u mag zijn en met u Eucharistie mag vieren; dat ik nog een keer de vertrouwde plekken kan bezoeken, die een stempel op mijn leven hebben gedrukt en mijn denken en voelen hebben gevormd; de plaatsen waar ik heb leren geloven en leven. Dit is een gelegenheid om alle levenden en overledenen te bedanken, die mij hebben geleid en begeleid. Ik dank God voor dit mooie vaderland en voor de mensen die het tot mijn vaderland hebben gemaakt.

We hebben zojuist de drie schriftlezingen gehoord die de liturgie van de Kerk voor deze zondag uitgekozen heeft. Alle drie worden ze bepaald door een dubbel thema, dat uiteindelijk toch één thema is, waarvan ze ieder een of ander aspect beklemtonen. Alle drie de lezingen spreken van God als het middelpunt van de werkelijkheid en het middelpunt van ons persoonlijk leven. "Hier is uw God!" roept de profeet Jesaja ons in de eerste lezing toe (35,4). De brief van de apostel Jakobus en het evangelie zeggen op hun manier hetzelfde. Ze willen ons naar God leiden en ons zo op de juiste weg van het leven zetten. Het thema God is echter verbonden met het sociale thema, onze verantwoordelijkheid voor elkaar, opdat gerechtigheid en liefde in de wereld mogen heer-

sen. Dat wordt dramatisch verwoord in de lezing waarin Jakobus, een naaste bloedverwant van Jezus, tot ons spreekt. Hij richt zich tot een gemeente waar men er trots op begint te worden dat er ook rijke en voorname lieden toe behoren, terwijl de zorg voor en het recht van de armen verwaarloosd dreigen te worden. Jakobus laat in zijn woorden het beeld van Jezus doorschemeren, van de God die mens werd en ofschoon Hij uit het geslacht van David, en dus van koninklijke afkomst was, een eenvoudige onder de eenvoudigen werd, zich niet neerzette op een troon, doch aan het einde in de ultieme armoede van het kruis stierf. De naastenliefde, die op de eerste plaats zorg om de gerechtigheid is, is de toetssteen van het geloof en de liefde tot God. Jakobus

noemt de naastenliefde de “koninklijke wet”. Daarin laat hij het lievelingswoord van Jezus doorklinken: het Rijk Gods, Gods heerschappij. Daarmee is niet een of ander rijk bedoeld dat op de een of andere tijd komt, maar daarmee is bedoeld dat God nu bepalend moet zijn voor ons leven en handelen. Dat is waar wij om bidden, als we zeggen: Uw Rijk kome; we bidden niet om iets dat ver weg is, dat wij zelf eigenlijk helemaal niet willen ervaren. We bidden veeleer dat Gods wil nu onze wil mag bepalen en dat God zo in de wereld mag heersen; daarom bidden we dus dat de ordening van de wereld bepaald mag worden door recht en liefde. Zo’n bede is natuurlijk op de eerste plaats tot God gericht, maar raakt ook ons eigen hart. Willen wij dat eigenlijk wel? Richten wij ons leven daar op? Jakobus noemt de “koninklijke wet”, de wet van het Rijk Gods, tegelijkertijd de wet van de vrijheid: Als iedereen vanuit God denkt en leeft, dan worden wij gelijk, dan worden wij vrij en dan ontstaat de ware broederschap. Als Jesaja in de eerste lezing over God spreekt – “Hier is uw God!” – dan spreekt hij tegelijk over heil voor de lijdenden, en als Jakobus over de sociale ordening spreekt als nadrukkelijke uiting van ons geloof, dan spreekt hij natuurlijk over God, wiens kinderen wij zijn.

Maar nu moeten we onze aandacht richten op het evangelie, dat spreekt over de genezing van een doofstomme door Jezus. Ook hier zien we weer de beide kanten van het ene thema. Jezus bekommert zich om de lijdenden, om degenen die naar de rand van de samenleving gedrongen zijn. Hij geneest hen, opent voor hen de mogelijkheid samen met anderen te leven en te beslissen en leidt hen zo tot gelijkheid en broederschap. Dat gaat ons natuurlijk allemaal aan; Jezus toont ons

allen de richting van ons doen, de wijze waarop we zouden moeten handelen. De gebeurtenis heeft echter nog een dimensie, waar de kerkvaders in hun uitleg met nadruk op gewezen hebben en die voor ons ook vandaag de dag in hoge mate van belang is. De kerkvaders spreken van de mensen en tot de mensen van hun tijd. Maar wat ze zeggen gaat ook ons vandaag op een nieuwe manier aan. Er is niet alleen fysieke doofheid, die mensen in hoge mate afsnijdt van het sociale leven. Er is ook hardhorendheid met betrekking tot God, en daaraan lijden wij juist in deze tijd. Wij kunnen Hem eenvoudigweg niet meer horen, want we krijgen teveel andere frequenties in ons oor. Wat over Hem wordt gezegd lijkt voorwetenschappelijk, niet meer passend in onze tijd. Met de hardhorendheid of zelfs doofheid jegens God gaat natuurlijk ook ons vermogen verloren met Hem en tot Hem te spreken. Op die manier verliezen we echter ook een beslissende waarneming. Onze innerlijke zintuigen dreigen af te sterven. Met dit verlies aan waarneming wordt de actieradius van onze betrekking tot de werkelijkheid überhaupt drastisch en gevaarlijk beperkt. De horizon van ons leven wordt op bedreigende wijze begrensd.

Het evangelie verhaalt ons dat Jezus Zijn vinger in de oren van de dove stak, wat van Zijn speeksel op zijn tong streek en zei “Effeta – ga open!” De evangelist heeft voor ons het originele Aramese woord bewaard dat Jezus gesproken heeft en leidt ons zo rechtstreeks binnen in dit moment. Wat daar verteld wordt is eenmalig en toch behoort het niet tot een verleden: Jezus doet ook vandaag op een nieuwe wijze steeds weer hetzelfde. Bij onze doop heeft Jezus ons aangeraakt en gezegd: “Effeta – ga open!” om ons in staat te stellen naar God te luisteren en

daardoor ook tot God te kunnen spreken. Maar deze gebeurtenis, het sacrament van het doopsel, heeft niets magisch. Het doopsel opent een weg. Het leidt ons binnen in de gemeenschap van de mensen die horen en spreken – in de gemeenschap met Jezus zelf, die als enige God gezien heeft en daarom over Hem kon vertellen (vgl. Joh 1,18). Door het geloof wil Hij ons deel doen hebben aan Zijn zien van God, aan Zijn luisteren naar en spreken met de Vader. De weg van de gedoopten moet een proces van groei zijn, waarbij wij groeien in het leven met God en zo ook een andere kijk op de mensen en op de schepping krijgen.

Het evangelie nodigt ons uit weer te erkennen dat ons vermogen tot waarnemen een manco vertoont – een tekort dat wij aanvankelijk niet eens als zodanig voelen, omdat al het andere zich als zo urgent en plausibel aan ons voordoet, omdat alles schijnbaar normaal verloopt, ook als we geen oren en ogen meer voor God hebben en zonder Hem leven. Maar gaat alles inderdaad gewoon verder als God wegvalt uit ons leven, uit onze wereld? Voor we verder gaan met vragen stellen, wil ik graag iets vertellen over mijn ervaringen in de ontmoeting met de bisschoppen van de wereld. De katholieke Kerk in Duitsland blinkt uit door haar sociale activiteiten, door de bereidheid te helpen overal waar nood is. Steeds weer vertellen de bisschoppen, het laatst nog uit Afrika, bij hun *Ad Limina*-bezoeken dankbaar over de edelmoedigheid van de Duitse katholieken en vragen mij hun dank over te brengen, wat ik hierbij graag een keer in het openbaar wil doen. Ook de bisschoppen uit de Baltische Staten, die voor de vakantie in Rome waren, hebben mij verteld hoe fantastisch de Duitse katholieken hen geholpen hebben bij de

wederopbouw van hun tijdens decennia van communistische overheersing zo zwaar gehavende kerken. Af en toe zegt echter een Afrikaanse bisschop tegen mij: “Als ik in Duitsland een sociaal project voorleg, staan alle deuren meteen voor me open. Maar als ik met een evangelisatieproject kom, stuit ik op terughoudendheid.” Het is duidelijk dat bij velen de mening post heeft gevat dat sociale projecten met de grootste urgentie bevorderd moeten worden; de zaken die met God of zelfs met het katholieke geloof te maken hebben, lijken echter eerder privé-aangelegenheden en hebben minder prioriteit. En toch is het nu juist de ervaring van deze bisschoppen dat de evangelisatie voorop moet staan, dat men moet geloven in de God van Jezus Christus, Hem kennen en liefhebben, dat er bekering van hart moet zijn, wil er op sociaal gebied werkelijk vooruitgang geboekt worden. Pas dan zal er sprake zijn van verzoening; dan zal bijvoorbeeld AIDS bestreden kunnen worden, door de diepe oorzaken ervan aan te pakken, en de zieken met de nodige aandacht en liefde verpleegd kunnen worden. De sociale kwestie en het evangelie zijn eenvoudigweg niet van elkaar te scheiden. Waar wij de mensen slechts kennis brengen, vaardigheden, technisch kunnen en apparatuur, daar brengen we hun te weinig. Dan treden al snel de mechanismen van het geweld op de voorgrond, en het vermogen tot vernietiging, tot doden, wordt allesoverheersend, wordt tot het vermogen macht te verkrijgen, die dan eenmaal het recht zou moeten vestigen, maar dat niet kan bewerkstelligen. Zo raakt men steeds verder verwijderd van de verzoening, van de gemeenschappelijke inzet voor gerechtigheid en liefde. De criteria volgens welke de techniek in dienst staat van recht en liefde gaan dan verloren, maar om die criteria draait nu

juist alles: criteria die niet alleen theorieën zijn maar die het hart verlichten en zo het verstand en het handelen op de rechte weg leiden.

De volken van Afrika en Azië bewonderen weliswaar de technische prestaties van het Westen en onze wetenschap, maar ze schrikken van een vorm van redelijkheid die God geheel en al uitsluit van het blikveld van de mens en dit als de hoogste vorm van rede beschouwt, die men ook hun culturen wil bijbrengen. Niet in het christelijk geloof zien ze de werkelijke bedreiging van hun identiteit, doch in de verachting van God en in het cynisme dat de bespotting van het heilige als vrijheidsrecht beschouwt en nut als het hoogste criterium voor de toekomst van wetenschappelijk onderzoek ziet. Dierbare vrienden! Dit cynisme is niet het soort tolerantie en culturele openheid waarop die volken zitten te wachten en dat wij allemaal wensen. De tolerantie waaraan wij dringend behoefte hebben omvat ontzag voor God – ontzag voor datgene wat de ander heilig is. Dit ontzag voor het heilige van anderen vereist echter dat wij zelf weer ontzag voor God leren hebben. Dit ontzag kan in de westerse wereld alleen hernieuwd worden als het geloof in God weer groeit, als God weer voor ons en in ons tegenwoordig wordt.

Wij dringen niemand ons geloof op. Een degelijke vorm van proselitisme staat haaks op het christendom. Het geloof kan zich alleen in vrijheid ontwikkelen. Maar wij doen wel een beroep op de vrijheid van de mensen zich voor God te openen, Hem te zoeken, Hem gehoor te geven. Zoals wij hier samen zijn, bidden wij de Heer van ganser harte dat Hij opnieuw Zijn *Effeta* tot ons spreekt, dat Hij onze hardhorendheid met betrekking tot God,

Zijn handelen en Zijn woord, geneest en ons ziende en horende maakt. Wij bidden Hem dat Hij ons helpt weer het woord van het gebed te vinden, waartoe Hij ons uitnodigt in de liturgie en waarvan Hij ons de grondbeginselen heeft geleerd in het Onze Vader.

De wereld heeft God nodig. Wij hebben God nodig. Welke God hebben wij nodig? In de eerste lezing zegt de profeet tot een onderdrukt volk: “Hier is uw God, Hij brengt de wraak mee” (vgl. 35,4). Wij kunnen ons best indenken hoe de mensen zich dat hebben voorgesteld. Maar dan zegt de profeet zelf waaruit de wraak zal bestaan, namelijk uit de genezende goedheid van God. En de definitieve uitleg van de woorden van de profeet vinden we in Hem die voor ons aan het kruis gestorven is – in Jezus, de mensgeworden Zoon van God, die ons hier zo indringend aankijkt. Zijn ‘wraak’ is het kruis: het ‘nee’ tegen geweld, de ‘liefde tot het uiterste toe’. Die God hebben we nodig. Wij schenden de eerbied voor andere religies en culturen niet, we schenden het ontzag voor hun geloof niet, als we luid en ondubbelzinnig de God belijden die tegenover het geweld Zijn lijden heeft gesteld, die tegenover de Boze en zijn macht als grens en overwinning Zijn erbarmen stelt. Hem bidden wij dat Hij bij ons mag zijn en ons mag helpen geloofwaardige getuigen voor Hem te zijn. Amen.

Benedictus XVI

© Copyright 2006 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: dr. N. Stienstra